

Yolum Füzuliyədir

27 illik zimistandan sonra yurduma bahar gəldi

◆ Qarabağ söhbətləri

"Füzuliyə, itirdiyim uşaqlığı axtarmağa gedəcəm. Özümdən orada bir nişanə gözəcəm. Bilmirəm, bəlkə bir gəlinciyim qalıb haradasa? Bəlkə kitablarımdan cırlmış bir səhifə tapdım, bəlkə kölgəsində oynadığım hansısa ağacın köyünə, üstündə anamın sac qoyub yuxa bışirdiyi ocaq daşlarına rast gəldim...
Bilirəm, doğma səs-lər gələcək qulağıma, anam "ay Bahar, hardasan?" deyəcək, atamın "oyan, Bahar, saat 7-dir, dərəcə gecikərsən" sözlərini eşidəcəm..."

Füzulidən 15 yaşında çıxmışam. Amma sanki ömrümün ən mənalı, dəyərli hissəsi elə həmin o 15 ildən ibarətdir.

Cəmi iki ay ərzində həyətlərində keçilməz sədd kimi uzanıb sıxlaşan otları yara-yara evlərinə sarı getmişdi. Əlini dəstəyə uzadıb qapını açmaq istəsə də, bir anlıq dayanmış, içəri girməyə tələddü etmiş, qorxmışdu. Qapının arxasında şahid olacağı ürək dağılayan mənərəyə ürayının tab gətirəcəyinə şübhə etmişdi. İstəməmişdi ocaqlarının viranə qalmasına, hər birinin üzərində doğma nişanəsi olan sınıb-dağılmış əşyalarının otaqlarda ora-bura səpələnilib qalmasına şahidlik etsin. İstəmişdi hafizəsində, xatirələrində hər şey əvvəlcədən necə idisə, eləcə də qalsın...

Amma düşmənlə gülləsi ilə şübhələri çiləklənmiş pəncərələrdən arxasınca boy-lanan o kədərli mənərələr, o ağırlı səh-nələr ömrü boyu gözələrinin önündən getməmişdi...

Bir gün mütləq qayıdacağına söz ver-rək, gözələrində sələ dönen qüسسə qarışığı qəzəblə uzaqlaşmışdı doğma evin-dən, yurdundan, elindən...

Bütün bunlar 1993-cü ilin bir yay gün-ündə, Füzulinin işğaldan cəmi bir ay əvvəl baş verməmişdi...

Vətən, bizi bağışla ki, gec gəldik, amma güclü gəldik, deyəcəm...

Üzərindən xeyli zaman keçsə də, bütün məcburi köçkünlərin olduğu kimi, onun da ürayindəki ümid heç zaman ölməmiş, arzusuna çatdırmışdı. Artıq düz 27 il əvvəl acı göz yaşları içərisində tərkdirdiyi doğma evlərinə, yurdlarına getməyə tələsirdi: "Füzuliyə ilk qədəm qo-yanda o torpağa baş əyəcəm. Bizi ba-ğışla ki, gec gəldik, amma güclü gəldik, deyəcəm. Biz Füzulidən çıxanda çox zəif idik. Ona görə də düşündüm ki, ana torpaq güclənib qayıtdığımız üçün, o torpağa ayağımızı möhkəm basdı-ğımız üçün bizi bağışlayacaq. Üzərində gözələrin öz övladları olduğunu mütləq hiss edəcəm".

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üz-rə Dövlət Komitəsinin sədri Bahar Mu-radova "Qarabağ söhbətləri"ndə dünyaya göz açıb, boya-başa çatdığı Füzulidən danışır. Xatirələr cığıri ilə doğma

Atam Füzulinin işğalına cəmi iki il dözə bildi.

yurdundakı xoş anlarına işiq tutur, ağırlı-acılı günlərini yada salır və 27 il sonra aldığı qələbə müjdesinin yaşatdığı təs-virəgəlməz hissələrindən söz açır.

Bilirsinizmi vətəndə qəribçilik necə hissdır?!

- Bilirsinizmi vətəndə qəribçilik necə ağırlı hissidir?! Əslində, bunun sözlə ifadəsi mümkünsüzdür. Biz həmişə dü-

şünmüştük ki, kimsə başqa bir ölkədə olanda qərib olur. Yaxud da bizim ölkə-yə gələnləri qərib adlandırmışdıq... Amma öz vətənimdə qərib olmaq heç bir düşüncəyə sığmır, baxmayaraq ki, öz xalqının içərisində, öz ölkəsində, səninlə bu yükü, ağırlı və acını daşıyan yüz minlərlə insan var. Və ömründə ora-nı görməmiş, dünyaya qərib gəlmiş öv-ladlarımız var... Ki, onlar üçün vətən, doğma yurd, atalarının, babalarının do-ğulduğu, yaşadığı, böyüdüüyü, dünyaya pərvazlandığı Qarabağdır...

Həmin uşaqlar da özlərini qərib hiss edirdilər. Bu, bizlərdə bir natamamlıq kompleksini yaradırdı. Sanki hər şeydə çatışmazlıq, yarımçıqlıq vardı. Elə bil birdən-birə vaxtilə özünü tam mənəsin-də bütöv hiss etmiş insanın əl-qolunu kəsib şikəst etmişdilər. Bax, özümüzü belə hiss edirdik...

Qarabağa gedən yolların hamısı yarımçıq qırılırdı...

- Yollar da yarımçıq idi, xüsusilə üzü Qarabağa doğru gedən yollar. Baxırsan yoldur gedir, qarşıda bir məhdudiyət görünür, amma ora sənin üçün qarən-lidür, bağlıdır. Bu dəhşətli hissi mən daha çox Horadizdə olanda yaşamış-şam. 20 il parlamentdə Füzulini təmsil etmişdim. Ora təkə füzulili yox, həm də deputat, müstəqil hakimiyyət qanadında təmsil olunan şəxs kimi çox getmişəm. Ən müxtəlif səpkili görüşlərimdə, insan-larla ünsiyyətdə, tədbirlərdə atrafımda olan insanları da məhz özüm kimi ağırlı-acılı görmüşəm.

Kiminsə gücü yetirdi, bu hissələri hər zaman pərdələməyə çalışırdı, kimisi də bunu bacarmırdı. Məsələn, mən hər zaman çalışmışdım ki, onlar mənim timsal-ımda bütöv, güclü bir insan görünsün. Çünki əli hər yerdən üzülən və taleyinin bu qisməti ilə barışmaq, onu qəbul et-mək istəməyən insanların qarşısına gə-

Anam Tanrıya üz tutub diləyirdi ki, "mənə möhlət ver, gedim o yurdu görmür, dünyamı dəyişim". Anamın bu diləyi yerinə yetmədi...

rək güclü karakterlə çıxasan. Ona görə də insanın daxili karakteri ilə zahiri dav-ranışında bir uyğunsuzluq yaranırdı. Özün özünü zəif, kövrək hiss etdiyini an-da güclü görünməliyidin. Bu, insanın da-xilində çox böyük təlatümlər, həyəcanlar yaradırdı...

Səndən ömür istəmirəm, Tanrı, mənə möhlət ver...

- Bu 27 il ərzində qəbirimizizi, məzarlıqlarımızı ziyarət edərək, əzizlərimizi aparıb doğma torpağında dəfn edə bil-mədik.

Atam Füzulinin işğalına cəmi iki il dözə bildi. Bu iki ildə, neçə dəfə əyini-başını geyinib evdən çıxırdı. Deyirdi ki, mən yurduma gedirəm. Anam qarşısına keçib onu zorla saxlayırdı ki, hara gedir-sən? Əslində, o özü də bilmirdi ki, hara gedir. Sadəcə yaşadığı yerdə hövsələsi çatmırdı, oradan çıxmaq, öz yurdu tərə-fə yol almaq istəyirdi. O, Füzulinin Yu-xarı Yağlıvənd kəndində dünyaya göz açmışdı.

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev 1994-cü ildə Horadiz və 22 kəndi azad etdikdən sonra atamın yurdu, yəni Füzulinin Yağ-lıvənd kəndinin aşağı hissəsi də azad edilmişdi. 1995-ci ildə atam vəfat edən-də onu Aşağı Yağlıvəndin qəbiristanlı-ğında dəfn etdik və işğal zamanı Füzulu şəhərindəki həyatımızdan götürdükleri torpağı qəbrinin üstünə səpdik. Atamın vəfatından sonra anamda bir növ ruh düşkünlüyü yaranmışdı. Hər bizi nəsi-hətində, vəsiyyetində söyləyirdi ki, mən-i atamın yanında dəfn edərsiniz. Ondən əvvəl də Tanrıya üz tutub hər zaman di-ləyirdi ki, "mən səndən ömür istəmirəm,

Füzuliyə qədəm qoyanda yənə əvvəlki kimi olacaq. Həyatımız girəndə mənə atamla anam qarşılayacaq... Əlbəttə, qarşılayacaq, amma bu dəfə ruhları.

mənə möhlət ver, Tanrı. Gedim o yurdu görmür, dünyamı dəyişim. Əvəz gör-mədi, mən onun yerinə yurduma gördüm". Amma anamın bu diləyi yerinə yetmədi, atamın yanında dəfn olunmaq qisməti oldu. İndi orada qoşa uyuyurlar...

Evimizdə yənə də mənə atamla anam qarşılayacaq, amma bu dəfə ruhları...

Füzuliyə son səfərim 1993-cü ildə, işğala bir ay qalmış, iyul ayında olmuşdu. Şəhərin bu başından o başına piyada evimizə getdik. Evin qapısını açmadıq, yalnız sınıq pəncərələrdən baxdıq içərisinə. Çünki evimizi dağılmış halda görmək istəmədik...

Füzuli ilə bağlı xatirələr hər zaman mənə uşaqlığıma aparır

- Füzulidən 15 yaşında çıxmışam. Amma sanki ömrümün ən mənalı, də-yerli hissəsi elə həmin o 15 ildən ibar-ətdir. Baxmayaraq ki, o zaman da Füzulidən uzaqda, Bakıda tələbə idim, özümü qərib hiss etmirdim. Bilirdim ki, istənilən vaxt evimizə gedə bilərəm və gedirdim. Füzuli ilə bağlı xatirələr hər zaman mənə uşaqlığıma aparır, gözle-rim öndündən yeniyetməliyim keçir. O, ömrümün ən özəl illərdir, çünki ailə-min içərisində idim, valideynlərim sağ idi, bacı-qardaşım yanımda idi. Mən həyatı bütün rəngləri ilə təsəvvür edir-dim. O illər mənim qəlbimdə, beynim-də yaşayırdı, ruhuma hopub, xatirələrim-də canlanırdı. Oranın hər daşı, kəşəyi, doğulduğum ev, həyəət, küçə, Füzuli ra-yonunun özü, onun kəndləri, yolları ha-mısı gözümün öndündədir. Və mənə elə gəlirdi ki, sanki qoyub gəldiyim kimidird. Gedib hamısını yerində görərdim. Tə-biirdi ki, biz oranı yenidən gözəl bərpa edəcəyik, o, tamamilə başqa bir şəhər olacaq. Amma bizim hər birimizin qə-lbində o qoyub gəldiyimiz Füzuli qala-çaq. Füzulidə çox daşlar qoyub gəlmiş-şik, doğmalarımızın baş daşlarını, tari-ximizi xatırladan daşları, ocaq daşları-... Əzəlimiz o müqəddəs bünövrələrə söykənir...

Füzuliyə son səfərim isə 1993-cü il-də, işğala bir ay qalmış, iyul ayında ol-muşdu. Bir şəhidin yas mərasimə gət-mişdim və onda iki bacımın bərabər ayaqüstü tərkl olunmuş Füzuli şəhərinə də baş çəkdim. Şəhərin bu başından o başına piyada evimizə getdik. Evin qa-pısını açmadıq, yalnız sınıq pəncərələrdən baxdıq içərisinə. Çünki evimizi da-ğılmış halda görmək istəmədik...

Yumruğun gücü

Dünənəmdən sabahına öz içimdən yol gəlirəm Qürub edən günəş kimi dan yerinə tələsirəm. İstəyirəm sabahların əl səfəqin, Bu müqəddəs torpağıma özüm səpəm. Üfüqdək yol yoldaşım, can sirdaşım, Bu günümün çiyindəyim, qan qardaşım. Birlik üçün könül verib qocaqlaşan Səf-səf duran arkaşaşım, vətəndaşım! Sən bilirsən hansı qurban bahasına, Ümid dolu sabahları gözləmişik. Yaradandan dərğahına əl uzadıb, Tanrımızla ruhumuzda bir etmişik. Uzaq yaxın bu yolların gərdisində, Düşmənlərin tuzağına tuş gəlmişik. Horadizlə Lələtəpə döyüşündən, Tovuz, Qazax sınağından qalib çıxıb, Cənnətməkan Qarabağa yol almışdıq. Har kəs bilsin qarşımızda bir seçim var: Zalımları öz yerinə oturtmalı, Bu bayrağı zirvələrdə ucaltmalı! Gücümüzü bir yumruğa toplamalı, Heydər baba zirvəsindən İlhamlamb, Yurdumuzu əsarətdən çıxartmalı!

BAHAR

dir. Bu yurd üçün canını verən, qanını o torpağa tökən, ömrünün cavan yaşında qurban gedən cavanlarımız qarşısında ki vəzifələrimiz çox mühümdür. Və bu gün biz o öhdələrimizi, vəzifələrimizi yerinə yetiririk. O torpağa qayıdırdıq, on-ların ruhunu şad edirik.

Əslində, bu illər ərzində heç zaman şübhəm olmayıb ki, biz o torpaqlara qa-yıdacağıq və mən o günləri görərdim. Buna əminliyim isə Azərbaycan əşgəri-nin Lələtəpə qalibiyətindən sonra birə-min artdı. Elə özümdə vətənpərvərlik ru-hunda seyr yazma qabiliyyətimə də Lələ-təpə zəfərindən sonra kəşf etdim...

Əli hər yerdən üzülən və taleyini bu qisməti ilə barışmaq, onu qəbul etmək istəməyən insanların qarşısına gərək güclü xarakterlə çıxasan.

Zirvəsi var, Lələtəpə, Yağış, dolu səpə-səpə. Addım-addım, təpə-təpə, Vətən, sənsə qurban olum!

Mən onda yəqin etdim ki, biz ölkəmi-zi təpə-təpə, qarış-qarış, addım-addım azad edəcəyik.

Hər halda bizi ora qaytaran ilk növbədə inamımız oldu. Geniş mənada bu-na inanmasaydıq, bunun mümkünlüyü-nü qəbul etməsaydıq, biz ora qayıda bil-məzdik.

Mən Heydər Əliyevin nitqlərini dəfə-lərlə dinləyən və oradakı hər məqamı əl-də rəhbər tutan bir şəxs kimi inanırdım ki, elə bir zaman gələcək ki, bu qayıdış üçün lazımı şərait olacaq. Həm iqtisadi gücümüz, həm də bir xalq olaraq daxili birliyi, döyüş və vətənpərvərlik ruhu-muz buna hazır olacaq. Beynəlxalq aləmdə siyasi şərtlər də elə olmalıdır ki, bizə kömək edən olmasa da, mane ol-maq imkanları da olmasın.

Baxın, hazırda belə bir mühit yetişdi. Bu mühitin yetişməsində isə nə qədər amillər iştirak etdi.

İlham Əliyev bütün bunların öhdəsindən qəhrəmanlıqla gəldi

- Amma ən əsas amil Ali Baş Ko-mandanımız İlham Əliyevdir. Dövlət başçımız bu illər ərzində Heydər Əliyev-zamanında söylədiyi bütün şərtlər-in yetişməsinə zəmin yaratdı. Azər-baycan iqtisadi tərəfdən güclənəli, vətəndaşların sosial vəziyyəti yüksək səviyyəyə çatdırılmalıydı. Ölkəmiz öz taleyinin sahibi olub müstəqil iradə or-taya qoymalı, sərvətlərini öz ölkəsinin və dünya ölkələrinin marağına uyğun elə bir fəkildə istifadə etməliydi ki, o, Azərbaycanın təhlükəsizlik kəmərinə çevrilirdi. Həmçinin regional global miqyasda yeritdiyi siyasət də burada heç bir real güclərin maraqları üçün ziddiyyətlər yaratmamalıydı. Əksinə, elə olmalıydı ki, bir-birinə zidd mövqə-də olan beynəlxalq güclər əməkdaşlıq məkanı üçün Azərbaycanı seçsən. Bura neinki dinlərin, konfessiyaların, etnik qrupların, mədəniyyətlərin ziddiyyətlər-də olduğu bir məkan, əksinə, onların harmoniyada olduğu, bir-birinə qovuş-duğu, bir-birini tamamladığı, bir-birini zənginləşdirdiyi bir məkan kimi diqqət-ləri çəksin. Görün biz bunları sadala-mağa qalsaq, nə qədər faktorlar Azər-baycanın müdrikəsinə müəyyənləş-dirdiyi və qətiyyətlə həyata keçirdiyi si-yasətdən qaynaqlanırdı. Bu regiondakı ictimai-siyasi mühit, qüvvələr nisbəti və onların maraqlarının nəzərə alınma-sı üçün mühit yetişdirilməli idi. İlham Əliyev bütün bunların öhdəsindən qə-hrəmanlıqla gəldi. Artıq bunların nəticə-lərini biz addım-addım irəlilədikcə hiss etməkdəyik.

Bu vəziyyət həm ölkə Prezidenti cə-nab İlham Əliyevin və onun yaxın silah-daşı Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın təmsalında ayrı-ayrı ölkələrlə ikitərəfli və çoxtərəfli formatda apardıqları məqsədyönlü, bütün para-metrlərlə Azərbaycan maraqlarının reallaşmasına və eyni zamanda qarşı-

İlqı faydalı əməkdaşlığa yönəlmiş siya-sətin konkret nəticəsidir ki, biz bu gün qalibiyət marşımızı davam etdirmək-dəyik. Azərbaycanda gedən Vətən mü-haribəsi özünün məntiqi sonluğuna ya-xınlaşmaqdadır. İnandırım ki, qısa müd-dətdən sonra biz bütöv Azərbaycan haqqında danışacağıq.

Qəlbimizdəki zirvələrin bayrağı azadlığa, işığa çıxıb...

- Bu illər ərzində hər bir azərbaycan-lı, o yerlərdə köçkün düşmüş insanlar üçün bayrağımızı qəlbimizdəki zirvə-də daşıyıb. İndi isə o, azadlığa, Yer üzünə, işığa çıxıb. Özünün varlığı ilə də bi-zə qürur yaşayırıq. Sanki o keymiş əl-qo-lumuzu hiss etməyə başlayırıq, beyni-mizin dumanı, qəlbimizin donu açılır. Mənə elə gəlir ki, indiki insanlar da, ailə üzvlərimiz də tamam dəyişib, onları ta-mam başqa cür görməyə başlayırıq. Və nələrdən məhrum olduğumuzu sanki bir daha dərk edirik. Amma nə qədər-miz bu günləri görə bilmədik, qərib köç-dü dünyadan. Amma inanırdım ki, on-ların da ruhu artıq bu qələbə sevincini hiss etməkdədir.

Zənnimcə, bu günləri inanaraq göz-ləməyinizə, dözməyinizə, bu çətinlikləri, məhrumiyyətləri çəkməyinizə dəyərdir. Çünki bu qələbə günləri sanki bütün ya-ralarımızı sığal çəkir, məlhəm qoyur, ağrı-acılarımızı unudur.

İşğaldan azad olunan torpaqlarımızı göstərən xəritədəki yaşıl rəng artıqca, bizim də ruhumuza sakitlik gəlir. Bu illər ərzində Ermənistan işğal edilmiş ərazi-lərdə yanmış torpaqlar siyasəti həyata keçirib. Sanki yaz gəlirdi ora, çəmənlər göyəridi, ağaclar yarpaqlayırdı, amma onu biz yaşıl rəngdə görə bilmirdik. Bax, indiki torpaqlarımıza yaz gəlir, tə-biətin nəfəsi qayıdır, hər şey öz rənginə bəzünür...

İşğaldan azad olunan torpaqlarımızı göstərən xəritədəki yaşıl rəng artıqca, bizim də ruhumuza sakitlik gəlir.

Giləsin heç yerdə belə ötri ola bilməz, o yalnız Füzulidədir

Uşaqlığı, yeniyetməliyi Füzuli ra-yonunda keçmiş, Kiçik Qafqaz dağla-rına, onun ətəyindəki zümürd meşə-lərə baxa-baxa böyümüşdü, yaşılı varlığın olmuştunu Bahar...

Artıq 27 il idi ki oraları görmürdü. Yaşadığı yer, getdiyi yer, oxuduğu məktəb yalnız xatirələrdə və bir də bəzi fotolarda qalmışdı. Bu illər ərzində təkə Füzulidən deyil, həm də uşaqlığından, atalı-analı xatirələrindən uzaq düşmüşdü...

Amma budur, həmin ağır-acıların, qüssəli hadisələrin özü xatirəyə çev-rilməyə başlayır yaddaşında. Yənə evlərinə yüyürür, doqqazda onu qarşı-layan ata-anasının qolları arasında özünü dünyanın ən xoşbəxti hiss edir. Yurdundan daş-kəsəyində, divarlar-na əl çəkir, hər küncündə, bucağın-da barmaqlarını gəzdirir...

Haradansa burnuna yenincə ağar-mış giləsin ötri gəlir. Gəlib ağacın al-tında dayanır və diqqətlə baxır. Ağar-mış, bir az böyümüş gilə gördükdə özünü dünyanın ən xoşbəxti hiss edir. Yurdundan daş-kəsəyində, divarlar-na əl çəkir, hər küncündə, bucağın-da barmaqlarını gəzdirir...

Bəli, artıq bu 27 illik zimistandan sonra Füzuliyə bahar gəlib...

Yasəmən MUSAJEVA, "Azərbaycan"